

NÁZORY VYBRANÝCH ČESKÝCH PARLAMENTNÍCH POLITICKÝCH STRAN NA PROFESIONALIZACI OZBROJENÝCH SIL ČESKÉ REPUBLIKY

Mgr. Libor FRANK

Úvod

V předloženém textu se autor zabývá představami významných politických stran o budoucí podobě Armády České republiky z hlediska její možné profesionalizace. Ambicí textu nebylo provedení kompletní programatické analýzy všech politických stran, které se po roce 1989 (resp. 1990) dostaly do nejvyššího zákonodárného sboru, ale jsou zde analyzovány postoje jen těch politických stran, které buď do současné doby díky svému postavení v parlamentu nebo exekutivě (ne)ovlivňovaly výraznější měrou podobu resortu obrany a změny v Armádě České republiky nebo s největší pravděpodobností uspějí v příštích volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2002 a budou z vládních nebo významných opozičních pozic rozhodovat o dalším rozvoji ozbrojených sil, včetně jejich možné profesionalizace. Cílem textu je i základní seznámení čtenáře s obecnými představami těchto politických subjektů o zajištění vnější bezpečnosti země, které také determinují úkoly a povahu ozbrojených sil státu.

Profesionalizace armády jako politické téma

Téměř všechny politické strany, které se během uplynulé dekády významněji prosadily na československé a poté i české politické scéně, se vyjadřovaly i k otázce vnějšího bezpečnostního zajištění státu a k charakteru a úkolům armády. Ovšem vzhledem k mezinárodní situaci a především rozsáhlé vnitřní ekonomické a sociální transformaci země bylo dlouhou dobu toto téma okrajovou záležitostí. Ozbrojeným silám se začíná věnovat větší pozornost zhruba od poloviny 90. let, kdy se začíná, zejména v souvislosti se snahou České republiky vstoupit do NATO a účastí českých jednotek na mírových misích, diskutovat o podobě Armády České republiky a také o její možné profesionalizaci.

V této diskusi, která dosud probíhá, jsou předkládány jak zastánci, tak odpůrci nejrůznější argumenty, které se dají zobecnit a shrnout do následujících bodů:

Důvody pro profesionální armády	Důvody pro zachování branné povinnosti
- demografický vývoj společnosti způsobuje snižování počtu branců a zmenšování rekruční základny ¹	- těsnější integrace armády do společnosti
- podmínky v branecké armádě nejsou dostatečně atraktivní pro mladé a vzdělané lidi, kteří raději absolvují civilní službu a základní vojenská služba tak získává diskriminační charakter ²	- lepší civilní kontrola ozbrojených sil
- vojenská technika je stále náročnější na obsluhu	- celkově lepší připravenost obyvatelstva na krizové situace i nevojenského charakteru
- vzhledem k charakteru budoucích konfliktů a aliančním závazkům musí být armáda připravena zasahovat především mimo území České republiky a plnění těchto úkolů nemohou být pověřeni vojáci základní vojenské služby	- branná povinnost je samozřejmým výrazem sounáležitosti občana se státem a výraz ochoty jej bránit
- s výjimkou Německa a Norska profesionalizují nebo hodlají profesionalizovat své armády všechny státy NATO	- možnost vybudování poměrně mohutných ozbrojených sil vzhledem k velikosti státu
- branecká armáda je v současné podobě vojensky neefektivní a drahá	- přechod na profesionální armádu a její udržování jsou finančně nevýhodné
- branná povinnost se týká pouze mužů a vznikají tak dvě kategorie občanů s různými právy a povinnostmi	

Uvedený přehled není vyčerpávající, ale obsahuje všechna nejčastěji vyslovaná pro a proti. S uvedenými argumenty politické strany operují a staví na nich i své programové teze vztahující se k oblasti vnější bezpečnostní politiky a ozbrojeným silám. Jakým způsobem na zmíněnou oblast programově a v médiích reagovaly, jaké představy o armádě a jejích úkolech z hlediska uplynulého vývoje zastávaly a zastávají, to dokumentuje následující přehled.

¹ Branecká populace ČR (muži schopní nastoupit základní vojenskou službu): rok 1996 93 tisíc osob, rok 2006 67 tisíc osob. Odvodovost v ČR (poměr mezi braneckou populací a počtem lidí, kteří na vojnu skutečně nastoupili): rok 1989 78%, rok 1995 54%, do roku 2000 pod 50%, po roce 2000 kolem 40% (to znamená, že na vojnu půjde jen každý druhý muž schopný odvodu. Ti ostatní buď získají „modrou knížku“ nebo se rozhodnou pro náhradní či civilní službu. HOŘEJŠÍ, T.: Branců postupně ubývá, armáda se profesionalizaci nevyhne. Lidové noviny, 4.10.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

² Mezi vysokoškoláky absolvuje „vojnu“ již nyní pouhých 20 procent příslušného ročníku. HOŘEJŠÍ, T.: Branců postupně ubývá, armáda se profesionalizaci nevyhne. Lidové noviny, 4.10.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

Občanská demokratická strana³

Volební program Občanské demokratické strany „*Svoboda a prosperita*“ z roku 1992 ještě reflektuje zejména situaci po roce 1989 a soustřeďuje se především na témata ekonomické a sociální transformace společnosti, nicméně pozornost je věnována také armádě. ODS konstatuje, že „*komunistický režim po sobě zanechal armádu neefektivní, přebujelou počty vojáků i zbraní, nevhodně rozmístěnou a formovanou pro útok na Západ, vedenou málo kvalitním velitelským sborem, navíc povětšinou poznamenaným masově organizovanou komunistickou výchovou. Ještě v dnešní době (v roce 1992 pozn. autora) drží armáda množství vojáků základní služby v zajetí staré ideologie nebo v duchovním prázdnu po ní. Těmto vojákům motiv samotné vojenské služby uniká.*“⁴ Dále se v programu hovoří o skutečnosti, že jedním z nejtěžších důsledků nepříznivého vývoje bezpečnostních a branných sil v období nesvobody byl podstatný pokles důvěry veřejnosti v armádu a ztráta společenské prestiže vojáků z povolání. Doslova se zde píše: „*Vžilo se přesvědčení, že ... jde o cizorodý element, který parazituje na společnosti, zbůhdarma pohlcuje její prostředky a přitom je namířen vlastně proti ní. Toto zakořeněné mínění paralyzovalo a paralyzuje práci... a vnitřně rozkládá armádu.*“⁵ Občanská demokratická strana tehdy navrhovala tuto situaci řešit přeměnou charakteru ozbrojených sil, která by spočívala v omezení jejího útočného potenciálu a naopak budování potenciálu obranného, v redukci početního stavu a zkrácení vojenské služby na 12 měsíců. Podle tehdejších představ ODS se „*armáda měla stát postupně poloprofesionální, tak aby mnoho funkcí, které dnes zastávají vojáci základní služby, převzali vojáci z povolání. Tomu je třeba uzpůsobit i vojenské školství, posílit jeho vazby na školství civilní a rozšířit možnost vzdělávání našich vojáků v zahraničí...*

Armáda by měla získat nového ducha, nové mravní povědomí, založené na občanské zodpovědnosti za bezpečnost státu. Její bojeschopnost musí být postavena na uvědomění občana, který bere stát za svůj, má na něm a jeho prospěchu zájem, a je tedy odhodlán ho bránit... Vojenská kariéra by se měla stát přitažlivou pro schopné mladé lidi, nikoliv únikem z poctivé práce pro ty, kteří by jinde neobstáli.“ Transformace ozbrojených sil se měla podle tehdejšího názoru ODS odehrávat v širším rámci postupné integrace do evropských bezpečnostních struktur a začleňování do bezpečnostní zóny NATO.

Také v dlouhodobě zaměřeném „*Politickém programu ODS*“ z roku 1995 strana podporuje vstup do NATO a odmítá statut neutrality. ODS se přitom přihlašuje k spoluzodpovědnosti za mezinárodní bezpečnost. Ohledně vnější bezpečnosti

³ ODS tvořila do roku 1998 jádro koaličních pravicových vlád a obsazovala post prvního náměstka ministra obrany. V současné době mj. obsazuje čelné posty v Poslanecké sněmovně PČR, včetně předsednictví ve sněmovním Výboru pro obranu a bezpečnost.

⁴ Svoboda a prosperita. Volební program Občanské demokratické strany, 1992, rkp. s. 72.

⁵ Tamtéž, s. 75.

zdůrazňuje „*povinnost státu a každého občana postarat se o ni*“, přičemž za atribut suverénního státu je považována právě armáda.⁶

Podpora vstupu České republiky do NATO a posléze i do Evropské unie se stala integrální součástí programových dokumentů ODS. Volební program z roku 1996 odráží mj. ještě názory na změnu vnější bezpečnostní situace České republiky související zejména s rozpadem Československa a následným vznikem samostatné Armády České republiky. Podobně jako v roce 1992 je zde konstatováno, že armáda je stále do značné míry deformována dědictvím předchozího režimu, ale že se již podařilo prosadit některé dílčí změny, např. přeměna jejího útočného charakteru v charakter obranný. ODS prohlásila za svůj cíl realizaci koncepce mobilní armády, která svým rozsahem i funkcí bude odpovídat velikosti a ekonomickým možnostem země. Stále přitom stojí na pozici obhajující zachování branné povinnosti: „*Při formulování své koncepce vnější bezpečnosti vychází ODS z přesvědčení, že zajištění bezpečnosti je samozřejmou povinností státu a že jednou ze základních povinností každého občana je podílet se na bezpečnosti svého státu.*“⁷ Profesionalizace se měla týkat jenom vybraných vojenských jednotek: „*Jádrem naší armády se musí stát síly schopné rychlého nasazení, a to i v mezinárodních akcích pod společným vedením NATO nebo OSN. Tyto a postupně i další složky budou ve vazbě na ekonomické možnosti armády profesionalizovány. Zvyšování počtu profesionálních vojáků na nižších stupních velení a změna způsobu výcviku umožní další zkrácení základní vojenské služby.*“

Zachování branné povinnosti potvrzuje posléze i programové prohlášení koaliční vlády ODS, KDU-ČSL a ODA po vítězných volbách 1996: „*Armáda České republiky se bude i nadále opírat o brannou povinnost, i když s rostoucí mírou profesionalizace... Armáda musí být moderní, akceschopná, hospodárně fungující, schopná bránit suverenitu České republiky i převzít svůj díl mezinárodních závazků při vojenských operacích mimo území našeho státu.*“⁸

V rámci strany ODS dále propracovává svoji představu, jak by měla vypadat do budoucna česká armáda a tento názor se dal shrnout do 3M: modifikovaná, moderní a mobilní.⁹ Taková armáda měla podle tehdejších představ ODS být efektivní silou, odpovídající standardům Severoatlantické aliance a disponujícími jednotkami schopnými rychlého nasazení. „*Právě tuto část ozbrojených sil budeme přednostně profesionalizovat.*“ Občanská demokratická strana chtěla zvýšit počet

---

⁶ Politické strany v České republice, vstup do NATO a bezpečnostní rizika. In: Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy. 1. Ed. Z. Kříž. Praha, Ministerstvo obrany České republiky - AVIS 1998, s. 41.

⁷ Svoboda a prosperita - Volební program ODS 1996. (<http://www.ods.cz>)

⁸ Programové prohlášení vlády České republiky (Klaus 1996). Úřad vlády České republiky (<http://www.vlada.cz>)

⁹ Předvolební konference - Projev Petra Nečase. Bulletin ODS, 1996, č. 7, s. 18.

profesionálů, přivést je i na nižší stupně velení a výrazně motivovat a udržet především mladé profesionální vojáky. Taková varianta profesionalizace však měla mít pouze selektivní charakter a základní vojenská služba měla být zachována. To potvrdil v této době i předseda ODS a premiér Václav Klaus: „*Vláda neuvažuje – a předpokládám, že ani žádná jiná vláda v budoucnu uvažovat nebude – o plné profesionalizaci armády, ale naopak bude prosazovat zachování všeobecné branné povinnosti.*“¹⁰

Teprve v období někdy okolo parlamentních voleb v roce 1998 lze vypožorovat změnu v názorech ODS na armádu a její složení. V programovém dokumentu „*Hlavu vzhůru*“ se již strana nevyjadřuje jednoznačně k tomu, zda má či nemá být zachována branná povinnost nebo jaká míra profesionalizace v ozbrojených silách je žádoucí. Program pouze obecně slibuje: „*Za prioritu našich ozbrojených sil považujeme kvalitně vycvičené, motivované a zabezpečené vojáky. Armáda se musí stát cestou k úspěšné životní kariéře a příležitostem pro perspektivní lidi. Přejeme si armádu, která se těší důvěře veřejnosti a která bude přínosem pro naše spojence.*“ Tato armáda postavená na dlouhodobé koncepci má být podle ODS dostatečně, avšak účelně finančně zajištěna a v potřebné míře modernizována tak, aby dosáhla úrovně srovnatelné s ostatními armádami členských států NATO.

Zde se patrně projevil vliv názorové skupiny kolem poslance a člena Výkonné rady ODS Petra Nečase¹¹, který sice ještě v roce 1995, kdy byl náměstkem ministra obrany, prohlásil, že „*není zastáncem plně profesionální armády*“¹², avšak postupně se přiklonil k variantě plné profesionalizace a v současné době je asi jejím nejvýznamnějším, nejaktivnějším a mediálně nejznámějším zastáncem.

V únoru 1998 zpracoval Petr Nečas ve spolupráci s celostátní komisí pro obranu koncepční materiál „*Česká armáda pro 21. století*“. Ve zkrácené podobě se později tento dokument stal koncepční tezí přijatou II. ideovou konferencí ODS a v současné době tvoří integrální součást programu této strany. Koncepční materiál podrobně analyzuje stav českých ozbrojených sil, charakterizuje sociální, ekonomické i bezpečnostní trendy u nás i ve světě a výsledkem je konkretizovaný návrh harmonogramu na zřízení plně profesionální české armády. Ta by měla být malá, moderní, mobilní, čítající 38 tisíc vojáků a 6 tisíc občanských zaměstnanců¹³, s vytvořeným systémem aktivních placených záloh (30—50 tisíc osob). V rámci početní redukce a celkové transformace, jejíž délka je odhadována na 8—10 let, by mělo dojít k razantnímu snížení počtu důstojníků a občanských zaměstnanců, nárůstu počtu pod-

¹⁰ Premiér odmítl profesionální armádu. Mladá fronta DNES, 5.11.1997 (<http://www.newton.cz>)

¹¹ RNDr. Petr Nečas je poslancem, v letech 1995-96 zastával funkci prvního náměstka ministra obrany, od roku 1996 je předsedou Výboru pro obranu a bezpečnost PSP PČR a od roku 1998 místopředsedou poslaneckého klubu ODS. Je ministrem obrany stínové vlády za tuto stranu.

¹² KUBITA, J., BÍLEK, O.: Politici volají po profesionální armádě. Lidové noviny, 10.2.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

¹³ V pozdějších verzích je uváděno 5000 občanských zaměstnanců.

důstojníků, radikálnímu snížení počtu těžké techniky (včetně nadzvukových letounů) a modernizaci jednotek vybavených lehkými, především přenosnými protitankovými a protiletadlovými prostředky.¹⁴ Tato armáda by měla být také schopna výrazně rozvinout systém dopravního a logistického zabezpečení (rozšíření dopravních kapacit, vrtulníkového letectva apod.) a to především v souvislosti se stupňujícím se trendem obrany českých národních zájmů v zahraničí spíše než na teritoriu České republiky. Takto redukováná, modernizovaná a profesionalizovaná armáda podle Nečase nepovede k vyšším nákladům¹⁵, představuje jediné řešení demografických, sociálních a bezpečnostních trendů v České republice a představuje i cestu, jak navrátit ozbrojeným silám respekt veřejnosti.

Během období 1998—1999 ODS postupně opouští myšlenku branecké armády a akceptuje ideu její plně profesionalizace. Tento proces je doprovázen i zvýšenou mediální aktivitou, během níž se strana (a především její stínový ministr obrany) snaží vysvětlit svůj nový postoj, reaguje na názory politických soupeřů a obecně akceleruje debatu o této problematice.

Hlavními argumenty ODS v této diskusi jsou změna úkolů armády po vstupu do NATO a demografické a sociální trendy v české společnosti: „*Dochází k razantnímu posunu od ochrany nebo obrany území k obraně zájmů. Obranou těchto zájmů je často i naše účast v různých operacích na podporu a vynucování míru. Obranou našich zájmů je i obrana našich spojenců. Všechny tyto operace budou s největší pravděpodobností probíhat mimo naše území.*“¹⁶ „*Klesá tak potřeba vytváření mohutné válečné armády se všeobecnou mobilizací a budeme potřebovat spíše flexibilní a mobilní armádu pro operace mimo naše území.*“¹⁷

„*V situaci, kdy základní vojenskou službu absolvuje pouze menšina mužské populace, získává tato služba diskriminační charakter. To vše je v rozporu se smyslem všeobecné branné povinnosti... Jediným skutečně systémovým a skutečně spravedlivým řešením je vybudování výrazně menší profesionální armády na plně dobrovolném principu.*“¹⁸ Princip dobrovolnosti by měl být aplikován i v případě záloh: „*Ano, i profesionální armáda bude potřebovat vycvičené zálohy pro případ krize či ohrožení země. Ale tyto zálohy musí být také vybudovány na plně dobrovolném principu a na základě řady motivačních opatření. Není možné trvat na povinném výcviku „záložáků“.*“

---

¹⁴ Česká armáda pro 21. století. Koncepční materiál zpracovaný Petrem Nečasem ve spolupráci s celostátní komisí pro obranu. 1998. s. 16.

¹⁵ Tamtéž, s. 20.

¹⁶ NEČAS, P.: Profesionální armáda: klady a zápory. Vojenské rozhledy, 1999, č. 2, (<http://www.army.cz/vti/vojroz/299.htm>)

¹⁷ Má být v ČR zavedena profesionální armáda? Lidové noviny, 6.3.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

¹⁸ NEČAS, P.: Základní služba! Co však s ostatními? Mladá fronta DNES, 23.07.1999 (<http://www.newton.cz>)

ODS reaguje i na námitky (především ze strany KDU-ČSL a ČSSD) týkající se finančních nákladů, resp. odmítá tvrzení, že profesionalizace povede k větší zátěži státního rozpočtu: „*To není pravda. Holandsko a Belgie vybudovaly také plně profesionální armády. V prvním případě zůstaly výdaje na obranu stejné a v Belgii dokonce poklesly... Bylo by však nutné výrazně redukovat počet vojáků z nynějších asi 60 na zhruba 38 tisíc.*“¹⁹

„*Armáda za těch uplynulých deset let prošla především kvantitativní reformou. Ta kvalitativní ji teprve čeká. Armáda se hlavně zmenšovala a je třeba, aby se i zlepšovala. Důležitou podmínkou ale je, aby se i nadále ještě zmenšovala... Obrovskou chybou bylo, že po vzniku samostatné armády ČR nebyla spatřována základní priorita v rozvoji lidských zdrojů. Je třeba razantně navýšit počet profesionálů v armádě. Já bych v horizontu osmi let rád viděl plně profesionální armádu,*“ uvedl v roce 1999 Petr Nečas.²⁰

„*Obrana naší země a bezpečnost našich občanů musí vždy zůstat jako nejkvalitnější úkol ozbrojených sil. Plná profesionalizace armády povede... nejen ke zvýšení obranyschopnosti naší země, ale i k výraznému zvýšení prestiže armády v očích veřejnosti. A respekt, úcta a prestiž ozbrojených sil jsou jedním ze základních kořenů étosu odpovědnosti občana za obranu jeho vlasti.*“²¹

V roce 2000 se ODS již plně staví za myšlenku plné profesionalizace armády, v podstatě přejímá představy a návrhy obsažené v materiálu „*Česká armáda pro 21. století*“²² a aktivně tuto myšlenku propaguje v médiích.

Česká strana sociálně demokratická²³

Volební program ČSSD z roku 1992 věnuje otázce vnější bezpečnosti státu a jeho ozbrojeným silám jen minimum pozornosti. Je zde v podstatě vyjádřena pouze podpora úsilí Československa po zapojení do světových a zejména evropských politických, hospodářských a bezpečnostních struktur, posílení styků s USA a postavení v rámci OSN a v dalších mezinárodních organizacích.²⁴

V polovině 90. let ČSSD přijímá programový dokument „*Společnost vzdělání, spoluúčasti a solidarity*“, ve kterém se již strana jednoznačně prosazuje vstup České

¹⁹ KUBITA, J., BÍLEK, O.: Politici volají po profesionální armádě. Lidové noviny, 10.2.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

²⁰ KUBITA, J.: Zásadní reforma naše ozbrojené síly teprve čeká. Lidové noviny, 18.6.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

²¹ NEČAS, P.: Základní služba! Co však s ostatními? Mladá fronta DNES, 23.07.1999 (<http://www.newton.cz>)

²² Viz např. dokument Profesionalizaci řešíme situaci v armádě - Programové materiály. (<http://www.ods.cz>)

²³ ČSSD po volbách v roce 1998 vytvořila nynější jednobarevnou vládu a od této doby také spravuje ministerstvo obrany.

²⁴ Volební program. Československá sociální demokracie 1992. s. 7.

republiky do Evropské unie a do NATO. Poměrně velký prostor je zde věnován armádě. ČSSD pozitivně hodnotila redukcí početního stavu, délky základní vojenské služby a částečnou reorganizaci, avšak konstatovala, že „základním problémem armády je její nedostatečné legislativní zabezpečení. Personální transformace proběhla jako neřízený proces, což vedlo k nevyhovující personální struktuře... Klesá profesionalita řízení a velení.“²⁵

Lékem na nepříznivou situaci v ozbrojených silách je podle ČSSD komplex legislativních opatření a jen na „tomto základě je možné dále budovat armádu funkční, poloprofesionální a řídicí se principy státní politiky, konvenčně vyzbrojenou, která je schopná se organizovaně rozvinout na válečné počty a zároveň se podílet i na operacích mezinárodních sil.“²⁶

Volební program z roku 1996 nazvaný „Lidskost proti sobectví“ oblast branné politiky výrazněji nerozvíjí. Opět se zde objevují požadavky na nutné přijetí komplexní legislativy o obraně, důrazné řešení personální situace v armádě a obnovení akceschopnosti Armády České republiky jako efektivní obranné síly schopné začlenění do evropských bezpečnostních struktur.²⁷ Uvedené náměty však nejsou rozpracovány do konkrétnějších tezí.

Střednědobý program České strany sociálně demokratické „Alternativa pro naši zemi“ z roku 1997 konstatoval, že armáda se musí stát garantem naší nezávislosti, státní suverenity, územní celistvosti a dalšího rozvoje země. Taková armáda by měla být schopna zapojit se do evropských a euroatlantických struktur a zároveň být připravena v době míru i k plnění úkolů při likvidaci nevojenských rizik na našem území. ČSSD podle zmíněného dokumentu uvažovala o reorganizaci armády, avšak nepřišla s žádnými konkrétními návrhy zásadní reformy ozbrojených sil. Tento krok předpokládala až po přijetí strategie obrany a navazující legislativy.

Před parlamentními volbami v roce 1998 se Česká strana sociálně demokratická ve svém volebním programu věnovala i otázce obrany, avšak nepředložila jednoznačnou představu o budoucnosti a charakteru českých ozbrojených sil. Přestože se strana se nevyjádřila k problematice profesionalizace armády, její programové teze se přikláněly spíše k pojmání obrany na základě všeobecného zájmu. Doslova se zde uvádí: „Prosazení principů státní politiky v oblasti bezpečnosti a obrany země, akceschopnosti ozbrojených složek a armády je nemyslitelné bez aktivity a naplňování práv a povinností všech občanů, státních a samosprávných orgánů a právnických osob.“²⁸ ČSSD považuje stále za primární především rozvoj vlastních ozbrojených

²⁵ Východiska volebního programu České strany sociálně demokratické „Společnost vzdělání, spoluúčasti a solidarity“. Praha, Programová komise ÚVV ČSSD. s. 14.

²⁶ Tamtéž, s. 37.

²⁷ Lidskost proti sobectví - Volební program České strany sociálně demokratické. Programová konference ČSSD 1996. s. 16.

²⁸ Volební program České strany sociálně demokratické (schváleno PÚVV 18.4.1998) (<http://www.cssd.cz>)

sil s důrazem na výstavbu a výcvik jednotek rychlé reakce a územní obrany. ČSSD mírně modifikovala svůj střednědobý program, ve kterém předpokládá postupné navyšování akceschopnosti armády, zlepšování jejich předpokladů pro začlenění do mezinárodních bezpečnostních struktur a stálou připravenost zasáhnout v rámci integrovaného záchranného systému i v případě nevojenských rizik a ohrožení, nevyjadřuje se však explicitně k tomu, jaký charakter by měl mít ozbrojený sbor plnící tyto úkoly. O tom, že je spíše pro zachování statu quo ve smyslu zachování branné povinnosti a pouze pro zkvalitnění úrovně velitelského sboru svědčí i následující konstatování: „*Požadujeme zkvalitnění úrovně velitelského sboru, zvýšení jeho motivaci, ocenění náročné profese a prohloubení sociálních jistot. Jedním z předpokladů je dokončení transformace vojenského školství, získávání schopných mladých lidí pro vojenské povolání a jejich setrvání v armádě, aby byly pokryty požadavky na doplňování přijatých počtů vojáků z povolání.*“

Tento postoj, který se staví v podstatě za zachování současného stavu, potvrdilo i programové prohlášení po volbách vytvořené sociálně demokratické vlády²⁹, kde se v části pojednávající o armádě mj. uvádí: „*(Česká republika) bude poskytovat potřebné síly pro kolektivní obranu a jednotlivé mise Aliance včetně přiměřeného zapojení do její vojenské struktury a kolektivního plánování obrany. V souladu s novými úkoly NATO se bude podílet na humanitárních operacích Aliance... Obranu České republiky vláda nepovažuje za záležitost pouze armády, ale za úkol celé společnosti, všech občanů. Proto předpokládá zachování branné povinnosti. K zajištění úkolů obrany bude vláda prosazovat budování moderní armády, která bude schopna zabezpečit suverenitu státu, plnění jeho mezinárodních závazků a bude kompatibilní s armádami členských států NATO.*“³⁰

Skutečnost, že ČSSD si přeje zachování branné povinnosti, vyplývá z jejího přesvědčení, že profesionalizace je sice žádoucí, ale je příliš nákladná a není v současných ani výhledových možnostech možností státního rozpočtu. „*Já souhlasím samozřejmě s tím, že armáda bude do budoucna více profesionalizovaná,*“ řekl ministr obrany Vladimír Vetchý (ČSSD). Zároveň ale prohlásil, že si ČR nyní nemůže z finančních důvodů plně profesionální armádu dovolit.³¹ „*Zcela výhledově je nutné uvažovat o profesionalizaci armády. To je ale budoucnost.*“ řekl sociálnědemokratický poslanec Jan Žižka.³²

²⁹ Programové prohlášení Tošovského vlády z roku 1998 se oblastí vnější bezpečnostní politiky a obrany takřka nezabývá, což je pochopitelné vzhledem k tehdy předpokládaným úkolům, provizornímu charakteru a délce fungování této vlády.

³⁰ Programové prohlášení vlády České republiky (Zeman 1998). Úřad vlády České republiky (<http://www.vlada.cz>)

³¹ KUBITA, J., BÍLEK, O.: Politici volají po profesionální armádě. Lidové noviny, 10.2.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

³² KUBITA, J.: Mise KFOR vojnu nezkrátí. Lidové noviny, 17.6.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

V návrhu dlouhodobého programu ČSSD nazvaného „*Otevřenost novým výzvám – věrnost tradici*“ ze září 2000 nedochází k výraznějšímu názorovému posunu oproti předchozímu programu. Česká strana sociálně demokratická v něm podporuje rozvoj Evropské obranné a bezpečnostní identity a participaci České republiky na tomto procesu a staví se za to, aby se Česká republika jako budoucí členský stát Evropské unie se podílela na vytváření evropské zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky přiměřeně svým možnostem a v souladu s českými životními zájmy.³³ Jinými slovy: bude podporovat vojenské akce Evropské unie (a ti i mimo její teritorium) a předpokládá na nich také účast českých jednotek. Jaký dopad bude mít tato skutečnost na podobu ozbrojených sil a jejich charakter se v dokumentu neuvádí. ČSSD nepředkládá konkrétní vizi týkající se dalšího rozvoje armády.³⁴ Konstatuje pouze, že bezpečnostní zajištění České republiky musí být komplexní a musí vycházet z jasných a podložených koncepčních materiálů, jejichž podoba je podle strany stále otevřená. Z hlediska dlouhodobé perspektivy se pouze konstatuje, že „*máme-li se stát plnohodnotným, profesionalizovaným, profesionálně rovnocenným, uznávaným a přínosným členem transatlantických a evropských bezpečnostních struktur, musíme vlastní bezpečnostní systém a jeho struktury utvářet v souladu a na bázi osvojovaných idejí naší národní, státní i bezpečnostní identity... Brannou politiku vnímáme jako komplex prostředků napomáhajících a směřujících k nabývání soudobého a moderního branného a bezpečnostního vědomí a připravenosti občana – aktivního činitele – příslušníka bezpečnostního systému – nově utvářené demokratické společnosti.*“³⁵ Česká strana sociálně demokratická se zatím zcela jednoznačně nevyjádřila k problematice profesionalizace armády a otázka jejího postoje do budoucna je zatím otevřená. Z hlediska dosavadní praktické politiky se však zdá, že se spíše přiklání k zachování branné povinnosti bez výraznějšího posunu směrem k profesionalizaci.

Komunistická strana Čech a Moravy³⁶

Komunistická strana Čech a Moravy vznikla v březnu 1990 jako nástupkyně Komunistické strany Československa. Je dlouhodobě silnou, avšak ostrakizovanou a izolovanou politickou stranou s ideologicky velice vyhraněným politickým programem. Vyhraněnost a nekompatibilitnost s politickými programy demokratických stran je signifikantní pro KSČM v průběhu celých 90. let. Týká se to i názorů na zajištění vnější bezpečnosti státu a podobu a úkoly ozbrojených sil.

³³ Návrh dlouhodobého programu ČSSD „*Otevřenost novým výzvám - věrnost tradici*“. Podkladový materiál pro Programovou konferenci ČSSD Hradec Králové - září 2000 (<http://www.cssd.cz>), s. 20.

³⁴ Což je pozoruhodné zejména v souvislosti se skutečností, že ministerstvo obrany je již od roku 1998 v gesci této strany.

³⁵ Návrh dlouhodobého programu ČSSD „*Otevřenost novým výzvám - věrnost tradici*“. Podkladový materiál pro Programovou konferenci ČSSD Hradec Králové - září 2000 (<http://www.cssd.cz>), s. 46.

³⁶ KSČM je v dlouhodobé politické izolaci a dosud neobsazovala významnější ústavní post související s obranou.

Na počátku dekády nevěnovala KSČM této oblasti příliš pozornosti, což bylo jednak důsledkem změn uvnitř strany, jednak mezinárodněpolitickou situací. Ve svém programu z roku 1992 se komunisté v podstatě omezili pouze na obecná konstatování podporující rozvoj světové bezpečnosti a procesy směřující k upevnění míru. Přesto se již zde objevuje dosud platný programový bod odmítající členství Československa ve vojenských paktech (v té době již jen NATO – pozn. autora) a preference systému kolektivní bezpečnosti na základě KBSE, později OBSE: „*KSČM se staví za přechod od poválečného blokového zajištění bezpečnosti a stability k novému celoevropskému systému důvěry a spolupráce mimo jakékoliv vojenské bloky. Je pro oživení helsinského procesu v nových podmínkách.*“³⁷ Armádě se komunisté v programu nevěnovali.

V polovině 90. let je situace již odlišná, samostatná Česká republika směřuje do NATO a Evropské unie a v reakci na tyto skutečnosti se např. v „*Politické deklaraci IV. sjezdu KSČM*“, přijaté v Liberci v prosinci 1995, mj. píše: „*Začleněním ČR do NATO a EU se vládnoucí elita snaží zajistit si své pozice, trvalost své nadvlády. Je přitom ochotna posílat české vojáky do mezinárodních dobrodružství, podporovat na území ČR přítomnost cizích vojsk včetně německých... Zejména souhlas s rozmístěním jaderných zbraní na našem území vytváří neodpuštělné riziko pro obyvatelstvo naší země.*“³⁸ Objevuje se požadavek na rozpuštění NATO.

Své programové teze KSČM dále precizuje v roce 1996 v přijatém volebním programu „*Za občanskou a sociální spravedlnost. Socialismus – Šance pro budoucnost*“, kde se také komunisté prvně vyslovují konkrétněji k otázce ozbrojených sil. Česká republika podle tohoto materiálu má usilovat o vojenskou neutralitu, rozpuštění NATO a jeho nahrazení celoevropským systémem kolektivní bezpečnosti. Zárukou bezpečnosti státu je podle KSČM „*budování moderní bojeschopné Armády ČR na základě všeobecné branné povinnosti a zajištění kvalitní branné přípravy občanů, výcviku záloh a funkční civilní obrany.*“³⁹

O dva roky později ve svém programu pro volby do Poslanecké sněmovny Komunistická strana Čech a Moravy pod heslem „*Kupředu k socialismu – ne zpět!*“ opětovně odmítavě reaguje na probíhající proces integrace České republiky do NATO a předkládá náměty na jiné zajištění vnější bezpečnosti: „*Vstup do NATO nepovažujeme za způsob zajištění bezpečnosti ČR, který by odpovídal dlouhodobým zájmům naší republiky. Místo vojenských paktů podřízených mocenským zájmům velmocí dáváme přednost širšímu systému kolektivní bezpečnosti, který neomezuje naši suve-*

³⁷ Program KSČM. In: Dokumenty - II. sjezd KSČM. Kladno. ÚV KSČM 1992, s. 42.

³⁸ Politická deklarace IV. sjezdu KSČM. In: Dokumenty IV. sjezdu Komunistické strany Čech a Moravy. Příloha Haló Novin ze dne 11.12.1995. s. 4-5.

³⁹ Volební program KSČM 1996 „Za občanskou a sociální spravedlnost. Socialismus - šance pro budoucnost.“ rkp. s. 11-12.

renitu a nevyžaduje nadměrně vysoké finanční náklady.“⁴⁰ Podle KSČM vstup do NATO „vyžaduje zvýšení nákladů na obranu téměř na dvojnásobek, a to za situace, kdy chybí ve státním rozpočtu finance na sociální oblast, podporu rodiny, důchody, školství, kulturu atd. Členství v paktu znamená i značné omezení státní suverenity, možnost rozmístění jaderných zbraní a vojenských základen na našem území.“ Organizace severoatlantické smlouvy je komunisty považována za relikv studené války zneužívaný v zájmu USA a SRN. Proto chtějí „Českou republiku budovat jako suverénní vojensky neangažovaný stát, který aktivně podporuje mírové iniciativy a soužití mezi státy. (Chceme) Naše úsilí zaměřit na všeobecné snižování zbrojního potenciálu všech zemí, zejména jaderných zbraní a na zákaz jejich použití.“⁴¹ Názory KSČM se dlouhodobě prolíná požadavek vojenské neutrality. Přestože bezpečnost České republiky je podle strany nutné zajišťovat především prostředky diplomatickými, ekonomickými a také dalšími aktivitami v rámci evropské kolektivní bezpečnosti (symbolizovanou OBSE), musíme i my „budovat bojeschopnou moderní armádu ČR jako záruku bezpečnosti státu na základě všeobecné branné povinnosti.“ Taková armáda by byla určena především k obraně vlastního teritoria a jen s omezenými možnostmi zásahu v zahraničí. „Nasazení jednotek armády České republiky do akcí mimo území státu v souladu s Ústavou ČR (je nutné) vázat na předchozí schválení Parlamentem České republiky, stejně jako činnost v rámci vyčleněných sil a prostředků pro OSN. (Budeme) Důsledně trvat na humanitárním, pořádkovém nebo policejním charakteru vyčleněných sil; nepřipustíme jejich nasazení do bojových akcí.“ Upevnění obranyschopnosti země má napomoci i vytvoření rozsáhlého a účinného systému civilní obrany orientovaného jak na možné vojenské ohrožení, tak na jiné typy katastrof a pohrom.

Na svém V. sjezdu konaném v prosinci 1999 ve Žďáru nad Sázavou Komunistická strana Čech a Moravy zopakovala svůj dlouhodobý postoj k otázce vnějšího bezpečnostního zajištění České republiky. V dokumentu nazvaném „Společně proti krizi (KSČM na přelomu tisíciletí)“ odpovídá strana na vstup do Organizace severoatlantické smlouvy a na stav globální bezpečnosti. Uvádí se zde: „Rostoucí nestabilita ve světě a na evropském kontinentě činí z boje za mír a předcházení ozbrojeným konfliktům jednu z našich rozhodujících priorit. Stavíme se proti militarismu spojenému s enormními výdaji na zbrojení a se zastrahováním s použitím vojenské síly. Ani po vstupu do NATO v roce 1999 nepřestává KSČM usilovat o změnu charakteru bezpečnostních struktur, tedy o transformaci NATO až po likvidaci tohoto pozůstatku studené války při zmrazení aktivního zapojení ČR v tomto paktu. Stupňování svévole a přímá agrese NATO v Jugoslávii potvrdily naše kritické výhrady k tomuto vojenskému bloku.“⁴²

⁴⁰ „Kupředu k socialismu - ne zpět!“ - volební program KSČM 1998. Příloha Haló Novin ze dne 30.4.1998. s. 14.

⁴¹ Tamtéž, s. 15.

⁴² Společně proti krizi (KSČM na přelomu tisíciletí). In: Pracovní návrhy dokumentů pro V. sjezd KSČM. Zvláštní číslo Haló Novin, září 1999, s. 8.

KSČM zde také opětovně definovala svoji představu o vůči NATO alternativním bezpečnostním uspořádání v Evropě: „*Za perspektivní považujeme rozvíjení kolektivní bezpečnosti bez diktátu USA, na principu rovnosti a mírového řešení konfliktů podle zásad Charty OSN, také např. v rámci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Požadujeme zastavení zbrojení a obnovení procesu světového odzbrojení včetně zákazu zbraní hromadného ničení a vytváření pásem bez jaderných zbraní i ve střední Evropě.*“

Podle zatím nejnovějšího politického programu přijatého v roce 1999 a nazvaného „*Program obnovy (Lepší cesta pro naši zem)*“ je cílem komunistů pokračující podpora míru a mezinárodní spolupráce a v případě České republiky „*usilovat o snížení rizika válečných konfliktů, účastnit se integračních procesů s ohledem na zajištění naší národní existence na rovnoprávném základě, boj s militarismem, proti závodům ve zbrojení a zastrahování při použití vojenské síly.*“⁴³

Je zde také zopakován záměr „*podporovat reformu světových organizací směrem k posílení demokracie, rovnoprávnosti a akceschopnosti, vystupovat zejména proti oslabování nebo obcházení role OSN, obnovit intenzivní proces světového odzbrojování. Ve spolupráci s mezinárodní levicí usilovat o zrušení agresivních mocenských bloků, o vystoupení z NATO a v první fázi pozastavit členství ČR v tomto paktu. Rozvíjet kolektivní bezpečnost v rámci OSN a Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, spory řešit prostřednictvím Charty OSN s důrazem na diplomatické a politické prostředky a preventivně sporům předcházet.*“ V případě Armády České republiky se KSČM omezila pouze na konstatování, že je nutné „*potřebnou pozornost věnovat obraně země, ozbrojeným silám ČR, zejména Armádě ČR. Mít na zřeteli zákonné funkce ozbrojených sil tak, aby nebylo možné jejich zneužití při řešení vnitřních krizových situací.*“

Zcela jednoznačně na otázky bezpečnostního zajištění České republiky, podoby a úkolů jejích ozbrojených sil odpovídají dva zásadní dokumenty, „*Bezpečnostní politika KSČM*“ a „*Vojenská politika - nedílná součást bezpečnostní politiky KSČM*“, které zpracovaly a v listopadu 2000 uveřejnily Odborná skupina KSČM pro bezpečnostní politiku a Odborná komise ÚV KSČM pro obranu a brannou politiku. V prvním zmíněném, velmi podrobném a obsáhlém dokumentu KSČM představuje svoji analýzu bezpečnostní situace České republiky a prezentuje své názory na její komplexní řešení. Jedním z klíčových bodů tohoto dokumentu je opět i požadavek na vyvázání České republiky z bezpečnostních struktur Severoatlantické aliance a postupné zrušení této organizace.

Z hlediska tématu tohoto článku je však nepochybně zajímavější druhý, taktéž velice obsáhlý a vyčerpávající dokument „*Vojenská politika*“, který se prioritně

⁴³ Program obnovy. (<http://www.kscm.cz>)

věnuje ozbrojeným silám a nese se v duchu odmítnutí dosavadní politiky státu v této oblasti. V případě názoru na Armádu ČR KSČM požaduje bojeschopné, všestranně zabezpečené ozbrojené síly ČR, jejichž hlavním posláním bude obrana území republiky a které se nebudou účastnit na ozbrojených akcích NATO mimo území České republiky.

Strana se také jednoznačně staví k otázce profesionalizace: „*V současných podmínkách obecně garantujících kapitalistický vývoj jsou patrné evidentní tendence vytvořit z armády spolehlivý a účinný mocenský nástroj vládnoucích elit. Tomuto cíli nejlépe vyhovuje výstavba plně profesionální armády a existence armádní špičky sociálně a ekonomicky ztotožněné s vládnoucí garniturou, plně souhlasící s její politikou a ideologií. Plná profesionalizace je v současnosti limitována řadou faktorů, především ekonomickými možnostmi státu a nutně dlouhodobou obměnou velitelského sboru. Klady spočívají v kvalitě vycvičenosti a připravenosti, v získání některých praktických profesních zkušeností zejména z nasazení v zahraničí (expediční sbor). Mezi zápory patří velké náklady, práce za žold a s tím spojená motivace služby, vysoký stupeň ideologického a politického zmanipulování ve prospěch vládnoucích elit... Soudobá plně profesionální armáda v obecném slova smyslu představuje akceschopný orgán ozbrojeného násilí, předurčený k zajištění vládnoucího režimu a k účasti na policejně intervenčních akcích. Její skutečná schopnost zajistit obranu země je nízká. Maximálně omezuje účast občanů (branně schopné části populace) na obraně země.*“⁴⁴

„*Profesionalizace? Je příliš nákladná a vede k odtržení armády od obyvatelstva,*“ odmítá tento krok za komunisty jejich místopředseda Miloslav Ransdorf.⁴⁵

Dalším důvodem, proč je třeba profesionalizaci naší armády odmítnout, je podle komunistů skutečnost, že z hlediska geostrategické polohy České republiky by úspěšná obrana naší země nebyla v silách početně omezené profesionální armády. Podle tvrzení KSČM by si navíc přechod k profesionální armádě vyžádal neúnosné finanční náklady, které by byly cca 2—3 krát vyšší než současné výdaje na obranu. Také z hlediska těchto nákladů a ekonomických možností země není podle komunistů reálná plná profesionalizace do roku 2010—2015.⁴⁶ Jiným argumentem proti je nebezpečí odcizení armády a společnosti a obecně nedostatečná připravenost společnosti k obraně státu. Avšak „*hlavní důvod proč KSČM vedle odborných a finančních důvodů odmítá plně profesionální armádu je její možné zneužití. Pouze naivní člověk zmanipulovaný médií se domnívá, že naši vojáci působící v zahraničí, jmenovitě na Balkáně, brání zájmy českého národa. Profesionální armáda může být použita (v souladu se současnou legislativou) k policejně pořádkovým akcím. Vzhledem*

---

⁴⁴ Vojenská politika - nedílná součást bezpečnostní politiky KSČM. (<http://www.kscm.cz>)

⁴⁵ GAZDÍK, J.: K profesionální armádě je třeba shody politiků. Mladá fronta DNES, 20.05.1999 (<http://www.newton.cz>)

⁴⁶ Vojenská politika - nedílná součást bezpečnostní politiky KSČM. (<http://www.kscm.cz>)

k uvedeným skutečnostem považuje KSČM za optimální výstavbu poloprofesionální Armády ČR, objektivně propojující plnou profesionalizaci specializovaných jednotek a útvarů z jedné strany a princip všeobecné branné povinnosti ze strany druhé. Spolu s ekonomickými hledisky vytvářející předpoklady pro optimální proporcí služby profesionálů a vojáků základní služby. Souhlasí s takovou velikostí Armády ČR, která bude odpovídat reálné potřebě obranyschopnosti země, což v žádném případě i za současných podmínek nemůže splnit malá plně profesionální armáda.“

„Definování vztahu KSČM k Armádě ČR a dalším ozbrojeným sborům bude i v budoucnu zahrnovat sociálně politická, ideologická, psychologická i historická hlediska a zohledňovat místo, úlohu, složení i vztah veřejnosti k armádě. KSČM bude uplatňovat diferencovaný přístup k příslušníkům armády v závislosti na konkrétní situaci, Armádu ČR považuje za ozbrojenou sílu kapitalistického státu a vzhledem k tomu se k ní i nadále bude stavět rezervovaně.“⁴⁷

Čtyřkoalice

Čtyřkoalice je koaličním a integračním uskupením, které vzniklo jako reakce na výsledky a vnitropolitický vývoj po parlamentních volbách v roce 1998. Sdružuje následující politické strany: Křesťansko demokratickou unii – Československou stranu lidovou (KDU-ČSL), Unii svobody (US), Občanskou demokratickou alianci (ODA) a mimoparlamentní Demokratickou unii (DEU).

Míra vzájemné integrace těchto stran a budoucnost Čtyřkoalice jako jednotného politického subjektu je zatím nejasná a vzhledem k její stávající ranné fázi vývoje zatím není zřetelný postoj Čtyřkoalice jako celku v otázce profesionalizace armády a obrany obecně. Její programové dokumenty se spíše orientují na otázky sociální, ekonomické apod. a otázka vnější bezpečnosti není po vstupu do NATO chápána jako priorita.⁴⁸

Dá se předpokládat, že výsledný názor Čtyřkoalice bude vycházet buď z představ Unie svobody, Občanské demokratické aliance a Demokratické unie příklánějících se k plné profesionalizaci nebo z přesvědčení Křesťansko demokratické unie, která je pro zachování určité podoby branné povinnosti (avšak v menším rozsahu a pozměněné podobě než dnes).

Křesťansko demokratická unie - Československá strana lidová⁴⁹

Křesťansko demokratická unie – Československá strana lidová, která se do současné podoby konstituovala v roce 1992, patřila na začátku 90. let k těm politic-

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Viz např. Deklarace „Společně pro změnu“. 29.9.2000 (<http://www.4koalice.cz>)

⁴⁹ KDU-ČSL se do poloviny roku 1998 účastnila koaličních vlád a v podstatě až do konce roku 1997 trvale spravovala resort obrany.

kým subjektům, které podporovaly politiku kolektivní bezpečnosti, vojenské neutrality⁵⁰ a jako svůj obecný cíl si vytkly Evropu a svět bez válek a armád. Protože však nebyly vytvořeny podmínky pro celosvětové odzbrojení, považovala strana budování armády a rozvoj vojenské doktríny za nutné i u nás. Ve svém předvolební materiálu v roce 1992 KDU-ČSL chápe armádu jako hlavního garanta státní nezávislosti a vedle ODS je jedinou významnou stranou, která již v této době uvažuje do budoucna o armádě profesionální. Ve svém „*Průvodci politikou KDU-ČSL*“ se doslova píše: „(Armáda) *pokud možno musí být budována na profesionálním základě. Nároky na její velikost, technickou vybavenost a profesionalitu jsou omezeny možnostmi státního rozpočtu.*“ Ovšem „*než bude armáda plně profesionalizována, neobejdeme se bez všeobecné branné povinnosti občanů. Nadále ale musí mít každý občan právo odmítnout službu v ozbrojených silách z pohnutek svědomí. Správná legislativa musí znemožnit zneužívání tohoto práva.*“

V názorech KDU-ČSL z roku 1992 se také odráží postupná názorová přeměna na geostrategické bezpečnostní ukotvení Československa od modelu neutrality v rámci vytvořené celoevropské organizace kolektivní bezpečnosti k postupnému sblížování se západními bezpečnostními strukturami. Tento názorový posun provází i přesvědčení o nutnosti komplexního vnějšího zabezpečení státu: „*Vzhledem k našim geopolitickým podmínkám a historickým zkušenostem s bezpečnostními zárukami mocností prosazujeme obranný systém armády a civilní obrany, který má být integrální součástí evropského bezpečnostního systému atlantické spolupráce, kombinovaného s dvoustrannými smlouvami a zárukami, politicky zakotveného v rámci KBSE. Usilujeme o vstup do atlantického společenství jako základní záruky naší zevní bezpečnosti.*“⁵¹

Z politického programu Křesťansko demokratické unie – Československé strany lidové uveřejněného před volbami v roce 1996 vyplývá, že řešením zajištění vnější bezpečnosti České republiky je integrace naší země do NATO. S tím souvisí i přeměna ozbrojených sil a KDU-ČSL zde předkládá návrh na zřízení poloprofesionální armády. V programu se uvádí: „*Předpokladem plnoprávného členství České republiky v Severoatlantické alianci (NATO) je dobudování kvalitní poloprofesionální, malé, ale efektivní a dobře vyzbrojené armády, která respektuje demokratické principy civilního řízení a kontroly, lidská práva i občanskou odpovědnost za obranu státu. Chceme, aby páteři a základem této armády byli vojenští profesionálové vysokých odborných a morálních kvalit, jejichž výjimečný druh služby pro společnost bude odpovídajícím způsobem oceňován.*“⁵² Strana však podporuje zachování modifikované formy branné povinnosti: „*Nezastupitelnou roli v armádě musí i v budoucnu*

⁵⁰ Politické strany v České republice, vstup do NATO a bezpečnostní rizika. In: Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy. 1. Ed. Z. Kříž. Praha, Ministerstvo obrany České republiky - AVIS 1998, s. 42.

⁵¹ BRZEK, A.: Armáda. In: Průvodce politikou KDU-ČSL. Red. A. Janečková. 1992. s. 4.

⁵² Volební program 1996. (<http://www.kdu.cz>)

plnit občané vykonávající základní vojenskou službu. Chceme vytvořit v armádě takové podmínky, aby čas, který tato služba vyžaduje, byl vynakládán efektivně a aby dobu jejího trvání bylo možno dále zkrátit.“ Obrana státu je podle KDU-ČSL záležitostí všech občanů a organizací. Armáda České republiky může plnit úkoly politiky národní bezpečnosti pouze za podpory, pomoci a spolupráce všech svobodomyšlených a demokraticky smýšlejících občanů České republiky a budování a zdokonalování armády je projevem odpovědnosti a vůle občanů bránit svobodu státu.

Požadavek na vybudování malé poloprofesionální armády se objevuje i v materiálu „*Křesťanská politika pro 21. století*“ z roku 1997, kde je za důležitý pilíř naší bezpečnosti označena Armáda ČR, jejímž úkolem je ochrana suverenity a územní integrity našeho státu před vnějším nebezpečím a pomoc při odstraňování přírodních a jiných katastrof.⁵³

Základní volební program z roku 1998 je v otázce obrany velice skromný. Omezuje se pouze na konstatování, že strana chce nadále podporovat proces integrace do NATO a EU a transformaci a modernizaci armády.⁵⁴ Podrobnější informace přináší „*Průvodce politikou KDU-ČSL*“ z téhož roku, který předpokládá, že „*zachování bezpečnosti státu vyžaduje jednak vybudování a udržování přiměřeně velké armády a jednak uzavření efektivních spojeneckých svazků.*“⁵⁵ Armáda ČR je chápána jako základní pilíř vnější bezpečnosti České republiky. Je zde opětovně potvrzen požadavek KDU-ČSL z předchozího období na budoucí charakter armády: „*Chceme, aby byla budována jako poloprofesionální. Při zachování základní vojenské služby musí být páteří Armády ČR vojenští profesionálové vysokých odborných i morálních kvalit, jejichž výjimečná služba bude i odpovídajícím způsobem oceňována.*“ KDU-ČSL podporuje podle tohoto dokumentu také pozitivní změny v Armádě ČR uskutečňované v souladu s Konceptí výstavby armády a bude usilovat o jejich dokončení zejména v systémech velení, řízení a výcviku, v přizpůsobování techniky a výzbroje Armády ČR výzbroji armád členských zemí NATO, ve výstavbě nebo modernizaci infrastruktury. Úplnou profesionalizaci však lidovci odmítají, neboť jsou přesvědčeni o vysoké finanční náročnosti tohoto procesu.⁵⁶ „*Jde o jeden z možných modelů, o kterém je nutné debatovat a seriózně ho analyzovat,*“ říká ekonomický expert lidovců Miroslav Kalousek.⁵⁷

⁵³ Politické strany v České republice, vstup do NATO a bezpečnostní rizika. In: Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy. 1. Ed. Z. Kříž. Praha, Ministerstvo obrany České republiky - AVIS 1998, s. 42.

⁵⁴ Volební program 1998. (<http://www.kdu.cz>)

⁵⁵ Průvodce politikou KDU-ČSL - Podrobný volební program 1998. (<http://www.kdu.cz>), s. 10.

⁵⁶ Lidovecký poslanec a bývalý náměstek ministra vnitra Miroslav Kalousek: „Taková (profesionální) armáda by byla nepochybně nákladnější než současný model.“

Češi se profesionální armády dočkají, ale ne hned. Lidové noviny, 18.6.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

⁵⁷ GAZDÍK, J.: K profesionální armádě je třeba shody politiků. Mladá fronta DNES, 20.05.1999 (<http://www.newton.cz>)

*Unie svobody*⁵⁸

Počátkem roku 1997 vznikla z křídla ODS, nespokojeného s politikou Klausova vedení, nová politická strana s názvem Unie svobody. Její představitelé navázali v oblasti bezpečnostní politiky na program ODS. Unie svobody jednoznačně podporovala vstup České republiky do NATO, pro euroatlantické společenství se vyslovila i ve svém politickém programu „*Svoboda a řád: Brána do 3. tisíciletí*“.⁵⁹

Ve svém „*Politickém programu*“ z února 1998 se Unie svobody k problematice obrany a ozbrojených sil vůbec nevyjadřuje a činí tak až ve svém „*Volebním programu Unie svobody*“ pro volby do Poslanecké sněmovny PČR. Zde se konstatuje, že předpokladem prosperity České republiky je její plnohodnotné členství v NATO, plnohodnotné členství v Evropské unii a co nejširší spolupráce se sousedními státy. Vnější bezpečnost může podle US „*zajistit pouze armáda, připravená řešit nejen klasické bojové situace, ale také reagovat na nové druhy ohrožení a zároveň se podílet i na záchranných a humanitárních operacích. Pouze taková armáda zajistí naše plnohodnotné zakotvení v Severoatlantické alianci.*“ Proto „*je nutné zajistit odpovídající sociální a materiální zabezpečení vojáků a v neposlední řadě obnovit prestiž armády v české společnosti. Armáda musí být chápána jako veřejná služba a jako taková by se měla těšit odpovídající vážnosti. Znamená to posílení veřejného dohledu nad armádou a jasně definované postavení vojáka jako „občana v uniformě“.* Z dlouhodobého hlediska pokládáme za účelné armádu profesionalizovat.“⁶⁰ Unie svobody chce také mj. „*zajistit vysokou profesionální i mravní úroveň příslušníků armády, plnou kompatibilitu naší armády s armádami členských zemí NATO, zavést moderní technologie, informační systémy a ostatní infrastrukturu, využitelnou v mírových dobách i pro civilní účely. Proto bude prosazovat urychlené vypracování vlastní bezpečnostní doktríny definující naší národní bezpečnostní strategii, účinně motivující armádní kariérní řád, přípravné kroky vedoucí k profesionalizaci armády, investice do moderních technologií, ale také do schopných lidí a účast armády na řešení živelných pohrom. Bude podporovat co největší otevřenost armády vůči veřejnosti podle principu - vše co není tajné, musí být zveřejněno, využívání zkušeností armád členských zemí NATO při výcviku a účast Armády České republiky v mezinárodních mírových operacích.*“

Jednoznačně se k otázce profesionalizace vyjadřují také čelní představitelé strany, např. její místopředseda Vladimír Mlynář: „*Moderní a stále složitější zbraně*

⁵⁸ US obsadila v krátkodobé tzv. Tošovského vládě, která vznikla po rozpadu pravicové koalice v roce 1998, post ministra obrany.

⁵⁹ Politické strany v České republice, vstup do NATO a bezpečnostní rizika. In: Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy. 1. Ed. Z. Kříž. Praha, Ministerstvo obrany České republiky - AVIS 1998, s. 42.

⁶⁰ Volební program Unie svobody - Volby do PSP 1998. (<http://www.unie.cz>)

*nemohou ovládat v rychlokurzech připravování vojáci v základní službě.*⁶¹ nebo poslanec a exministr obrany Michal Lobkowicz: „*Na otázku, jestli se má v České republice vybudovat v dohledné době profesionální armáda, odpovídám „Ano“.* Naše strana, Unie Svobody, prosazuje plnou profesionalizaci naší armády. Některé argumenty proti profesionalizaci sice považujeme za závažné, přesto jsme přesvědčeni, že argumenty ve prospěch plné profesionalizace převažují. Česká republika potřebuje relativně nevelkou, ale zato mobilní a akceschopnou armádu... Správným řešením je tedy podle mého názoru postupná profesionalizace armády, což je koncept, který Unie svobody přijala za jeden ze základních pilířů svého programu v oblasti vnější bezpečnosti státu.“⁶²

Občanská demokratická aliance⁶³

„Program pro všechny, kteří se narodili pro svobodu“ Občanské demokratické aliance z roku 1992 se oblasti obrany a vnější bezpečnostní politiky věnoval pouze okrajově. Je zde vyjádřena podpora úsilí ČSFR podílet se na tvorbě nových bezpečnostních struktur v Evropě a udržení přítomnosti USA v Evropě. Ozbrojené síly chápala ODA jako záruku dostatečné váhy Československa v mezinárodním společenství. Součástí tehdejšího programu strany byl i názor, že „*armáda musí být schopná odradit potenciálního útočníka, ubránit nedotknutelnost a územní integritu státu a poskytovat účinnou pomoc obyvatelstvu při živelných pohromách. Vzhledem ke geopolitické situaci státu může naše armáda plnit své úkoly pouze v podmínkách co nejužší vazby ČSFR na NATO a co nejtěsnější spolupráce s vojenskými strukturami sousedních zemí, především Polska a Maďarska. podle ekonomických možností bude ODA prosazovat postupné budování armády s rostoucím podílem profesionálů.*“⁶⁴

V roce 1996 Občanská demokratická aliance ve svém volebním programu „*Dál na cestě ke svobodné společnosti – Smlouva pro budoucnost*“ konstatuje, že „*dnes není svět bezpečným místem, a proto musíme být ochotni část svých zdrojů vynaložit na zajištění vlastní bezpečnosti*“.⁶⁵ Cestu k tomuto zajištění a zvýšení schopnosti České republiky chránit svoji svrchovanost spatřovala ODA mj. vstupem do Organizace severoatlantické smlouvy a v případě české armády „*urychlením profesionalizace vybraných útvarů rychlého nasazení.*“

⁶¹ GAZDÍK, J.: K profesionální armádě je třeba shody politiků. Mladá fronta DNES, 20.05.1999 (<http://www.newton.cz>)

⁶² Má být v ČR zavedena profesionální armáda? Lidové noviny, 6.3.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

⁶³ ODA byla dlouhodobě součástí pravicových koaličních vlád až do roku 1998. V současné době obsazuje předsednický post Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR.

⁶⁴ Program pro všechny, kteří se narodili pro svobodu. Občanská demokratická aliance 1992. s. 15.

⁶⁵ Volební program ODA „Dál na cestě ke svobodě - Smlouva pro budoucnost“ (<http://www.oda.cz>), s. 4.

V letech 1997—1998 dochází k vnitřnímu rozpadu Občanské demokratické aliance a jejímu dočasnému ochromení. Z tohoto důvodu se ani neúčastnila zatím posledních parlamentních voleb do Poslanecké sněmovny PČR. K postupné konsolidaci a oživení strany dochází až během roku 1999 a to i v souvislosti se sbližováním s dalšími politickými stranami tzv. Čtyřkoalice.

V současnosti se ODA hlásí k myšlence plně profesionální armády, což potvrdila i ve svém prohlášení z května 2000: „*ODA s ohledem na nové podmínky činnosti Armády ČR, zejména spojenecké úkoly vyplývající z členství ČR v Severoatlantické alianci, účast příslušníků AČR v mezinárodních mírových operacích, vzrůstající technické, kvalifikační a profesionální nároky spojené s používáním moderní bojové techniky, klesající počet branců a odvedenců a ekonomickou zátěž, kterou představuje početná armáda složená z velké části z vojáků základní vojenské služby, považuje za nezbytně nutné připravit legislativní a technické podmínky pro zrušení základní vojenské služby a vybudování malé, plně profesionální armády nejpozději do roku 2007. Vyjadřuje vůli připravit ve spolupráci s ostatními stranami Čtyřkoalice a s dalšími demokratickými stranami sdílejícími tento záměr Bílou knihu o obraně ČR, včetně věcných záměrů zákonů vytvářejících rámec této zásadní transformace do 30. června 2001. Navrhuje zavést dobrovolnou národní službu všech dospělých občanů s možností výběru jejího typu a rozsahu, motivovanou náležitým společenským ohodnocením a vyzývá k celonárodní diskusi o formě, rozsahu a způsobech ohodnocení moderní dobrovolné národní služby nahrazující základní vojenskou službu.*“⁶⁶

Demokratická unie⁶⁷

Tato mimoparlamentní politická strana vznikla již v roce 1994, avšak do povědomí širší veřejnosti se dostala až v posledních letech v souvislosti s utvářením Čtyřkoalice. Po svém ustavujícím sjezdu v červnu 1994 DEU vydala své programové prohlášení s názvem „*Cesta obnovy: Nejen prosperita, ale i morálka a právo*“, ve kterém se mj. vyjadřuje i k zahraniční a obranné politice. Tato část byla beze změn převzata i do dlouhodobě zaměřeného a stále platného programu z roku 1995. Podle něj Demokratická unie považuje za prioritní v oblasti obranné politiky státu zařazení naší země do Evropského obranného systému. „*K tomu je nezbytně urychleně transformovat naši armádu na profesionální sbor, snížení počtu vojáků na nezbytně nutné množství pro vstup do NATO, vyřazení všech důstojníků poplatných totalitnímu režimu a přezbrojení na obranné systémy kompatibilní s armádami NATO.*“⁶⁸ Od profesionalizace armády si Demokratická unie slibuje také přeměnu ministerstva obrany a obměnu velitelského sboru k demokratickému systému loajálnějšími důstojníky. V politickém programu DEU se doslova píše: „*Zásadní přeměna ministerstva obrany*

---

⁶⁶ ODA navrhuje zrušit základní vojenskou službu. 16.5.2000 (<http://www.oda.cz>)

⁶⁷ DEU dosud vzhledem k jejím dosavadním volebním výsledkům nezaujímal žádný ústavní post související s obranou.

⁶⁸ Politický program DEU. (<http://www.deu.cz>)

a armády je nezbytná. Není nadále možné, aby vedení armády bylo složeno z důstojníků vyškolených v bývalém SSSR a tudíž z valné části napojených na bývalé složky KGB. Nejvhodnější metodou se jeví vytváření nových útvarů za současného rušení dosavadních nevyhovujících. Naše obranná doktrína musí být jednoznačně orientována na spolupráci s armádami NATO. Vojenské školství je nutno přebudovat ve spolupráci s experty armád těchto států. Je paradoxem, že v současné době jsou vysíláni komunisticky školení důstojníci na vojenské školy do USA a jiných zemí západní Evropy. Tito důstojníci se pak zaštiťují absolvováním těchto škol, přestože byli protaagonisty totalitní armády připravované k zásahům proti vlastním občanům. To nelze nadále tolerovat, neboť je tak ohrožována obranyschopnost naší země.“

Názory občanů – voličů

Česká veřejnost v současné době nezaznamenává žádnou vnější hrozbu pro Českou republiku a problematika armády a branné politiky státu je dosud ve stínu ekonomických, sociálních a ekologických témat, které společnost pocítuje jako mnohem naléhavější. Přesto občané vnímají dění v ozbrojených silách a vytvářejí si názor i na jejich profesionalizaci, o čemž vypovídají i následující statistické údaje:

Např. podle zprávy Institutu pro výzkum veřejného mínění ze srpna 2000 by 32% občanů přivítalo plně profesionální armádu, tzn. bez vojáků základní vojenské služby. 37% respondentů by si přálo zvýšení podílu profesionálů, ale v armádě by podle názorů této skupiny měl být zastoupen i menší počet vojáků základní služby. Jen 22% respondentů by si přálo zachování stávajícího stavu. Z toho plyne, že téměř 70% občanů by si přálo změnu současné podoby armády v armádu více profesionalizovanou s menším nebo žádným podílem vojáků základní služby.⁶⁹

Názor o plně profesionalizované armádě podporují především nejmladší dotázaní do 19 let (41%), zatímco v okruhu 60letých a starších nemá příliš ohlas (19%). Podpora plně profesionální vojenské službě stoupá s přibývajícím vzděláním. Ve skupině s nejnižší úrovní se vyslovilo pro 29%, v okruhu lidí se středním vzděláním bez maturity 32%, s maturitou 33% a vysokoškolským vzděláním 37%. Podle přízně k politickým stranám je podpora profesionalizace následující: US 44%, ODS 38%, KDU-ČSL 29%, ČSSD 27%, KSČM 20%.

Armádě podle zatím posledního výzkumu IVVM z října 2000 důvěřuje 50% občanů (43% „spíše“ a 7% „rozhodně“), nedůvěru deklaruje 39% respondentů (29% „spíše“ a 10% rozhodně).⁷⁰ Tento výsledek naznačuje zastavení vzestupného trendu

⁶⁹ MIŠOVIČ, J.: Názory na investice do armády a na její profesionalizaci. [Výzkumná zpráva]. Praha, Institut pro výzkum veřejného mínění 2000. 2 s.

⁷⁰ JELÍNEK, V.: Jak občané důvěřují některým institucím veřejného života. [Výzkumná zpráva]. Praha, Institut pro výzkum veřejného mínění 2000. s. 1.

důvěry, ze kterého se armáda těšila od října 1996 (tehdy důvěřovalo armádě pouhých 28% občanů, 58% nedůvěřovalo).

Podle věkových skupin mají relativně nižší důvěru vůči armádě mladí lidé do 19 let (50% – srovnejte s podporou profesionalizace u této věkové kategorie!), více jí věří starší střední generace v rozmezí 45—59 let (61%). Podle politických sympatií se pohybuje důvěra k armádě kolem 60%, s výjimkou možných voličů KSČM (53%).⁷¹

Podle zprávy IVVM ze srpna 2000 vyslovilo 46% občanů souhlas s výrokem, že naše armáda je dobře vycvičena v ovládnání bojové techniky a zbraní (30% proti), 28% souhlasilo s tím, že má dobrou morálku a kázeň (52% nesouhlasilo!) a jen 16% respondentů se domnívalo, že je dobře vybavena (60% nesouhlasilo!).⁷²

U vojáků z povolání veřejnost nejvýše hodnotí jejich odbornou kvalifikaci (54% kladných odpovědí), jejich fyzická zdatnost je příznivá podle 44% dotázaných. Dobrý vztah k demokratickému vývoji u nás ze strany stálých příslušníků armády zaznamenává 38% a morální předpoklady 37% respondentů. Neinformovanost populace o hodnocených aspektech se pohybuje od čtvrtiny do dvou pětin. Nejméně informací má obyvatelstvo o vztahu vojáků z povolání k našemu demokratickému vývoji. Více než 40% se k této otázce nedokázalo vyjádřit.⁷³ Tato skutečnost je velice závažná zejména vzhledem k naplňování principu demokratické kontroly ozbrojených sil.

V této souvislosti jistě není bez zajímavosti srovnání politických preferencí příslušníků ozbrojených sil⁷⁴ a s preferencemi ostatní společnosti. Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1998 podporovali příslušníci ozbrojených sil následující politické strany a programy (v první údaj v závorce ukazuje, kolik procent příslušníků ozbrojených sil preferovalo danou politickou stranu a druhý údaj celostátní preference této politické strany)⁷⁵: ČSSD (39,5%:32,3%), ODS (17,4%:27,7%), KSČM (10,8%:11,0%), KDU-ČSL (5,5%:9,0%), US (7,6%:8,6%). Naprosto alarmující však byly, jakoby v souladu s výše uvedenými údaji vyjadřující pochybnosti občanů o vztahu vojáků z povolání k demokratickému vývoji u nás, preference extrém-

---

⁷¹ MIŠOVIČ, J.: Hodnocení české armády. [Výzkumná zpráva]. Praha, Institut pro výzkum veřejného mínění 2000. s. 1.

⁷² Tamtéž, s. 2.

⁷³ Tamtéž, s. 3.

⁷⁴ Ozbrojené síly musí vystupovat politicky neutrálně. Podle zákona politické strany a politická hnutí nelze v ozbrojených silách zakládat ani zřizovat jejich organizační jednotky a strany a hnutí zde nesmí působit.

⁷⁵ DÜRR, J. a kol.: Volby '98 - předvolební situace, programy, výsledky. Ed. P. Šaradín. 1. vyd. Brno, Doplněk 2000. s. 114.

mistického Sdružení pro republiku – Republikánské strany Československa⁷⁶, které v celostátním měřítku získalo 3,9% hlasů, ale volilo jej 17,4% příslušníků ozbrojených sil!⁷⁷

Vztah k armádě, důvěra k ní a míra podpory nebo odmítání profesionalizace ze strany veřejnosti jsou ovlivňovány do značné míry zkušenostmi občanů, přenášenými stereotypy a dostupností relevantních informací. Podle šetření IVVM z července 2000 na otázku: „*Myslíte si, že máte o naší armádě dostatek informací?*“ odpovědělo 21% občanů kladně a 79% záporně. Na stejný dotaz, pokládaný v roce 1993, byl podíl kladných odpovědí 20%. Znamená to, že informovanost veřejnosti o armádě ČR zůstala v průběhu uplynulých 7 let prakticky na stejné úrovni.⁷⁸ Lze se tedy domnívat, že občané si názor nejen na profesionalizaci armády vytvářejí na základě tvrzení sekundárních informačních zdrojů a nemají přístup k takovým informacím, které by jim umožnily objektivněji posoudit danou problematiku.

Závěr

V první polovině 90. let se téměř všechny politické strany věnovaly resortu obrany, jemuž je v jiných zemích západní Evropy věnována úzkostlivá pozornost, jen velice málo, a i když, tak povrchně. Bylo to způsobeno jak vlivem mezinárodní situace, tak především vnitropolitickými problémy vznikajícími v důsledku složité sociální, ekonomické a politické transformace země po roce 1989.⁷⁹

K určitému oživení zájmu politických stran o oblast branné politiky dochází zhruba v polovině dekády a to především v souvislosti s procesem integrace České republiky do Organizace Severoatlantické smlouvy. Samotné téma profesionalizace se výrazněji diskutuje zhruba v posledních dvou letech, přestože se k němu politické strany vyjadřovaly již dříve. Většina politických stran se s výjimkou KSČM během 90. let začala přiklánět k většímu zastoupení profesionálů v branecké armádě a tento vývoj zejména u pravicových stran postupně přerostl v podporu plně profesionalizovaného vojska.

Dnes se za plně profesionalizovanou armádu staví Občanská demokratická strana, Unie svobody, Občanská demokratická aliance a Demokratická unie. Za vyšší podíl profesionálů, ale za zachování branné povinnosti je Křesťansko demokratická unie – Československá strana lidová a Česká strana sociálně demokratická. Jmeno-

---

⁷⁶ V této souvislosti je zajímavá skutečnost, že SPR-RSČ již od počátku 90. let prosazovala zkrácení základní vojenské služby na 6 měsíců a jako jedna z prvních politických stran si kladla za cíl vybudovat plně profesionální armádu.

⁷⁷ DÜRR, J. a kol.: Volby '98 - předvolební situace, programy, výsledky. Ed. P. Šaradín. 1. vyd. Brno, Doplněk 2000. s. 133.

⁷⁸ MIŠOVIČ, J.: Hodnocení české armády. [Výzkumná zpráva]. Praha, Institut pro výzkum veřejného mínění 2000. s. 1.

⁷⁹ Viz např. KMENTA, J.: O armádu se staraly převážně jen strany, které musely. Mladá Fronta Dnes, 20.3.1996, s. 4.

vané strany jsou pro tento kompromis především z důvodu jejich přesvědčení, že plná profesionalizace by si v současné době vyžádala neúnosné náklady, v dlouhodobém hledisku se však ani ony plně profesionalizaci nebrání.

Jedinou významnou politickou stranou, která v podstatě trvá na zachování široké branné povinnosti je Komunistická strana Čech a Moravy. Podle programových dokumentů z poslední doby je ochotna akceptovat pouze profesionalizaci vybraných speciálních útvarů, avšak princip profesionální armády z ideologických důvodů jednoznačně odmítá. Přesto je nutné konstatovat, že KSČM a ODS, přestože stojí na opačných ideologických pozicích, jsou jedinými stranami, které mají v současné době velice podrobný program branné politiky a konkrétní propracovanou představu o budoucím charakteru a úkolech českých ozbrojených sil.

Klíčovým momentem pro další osud profesionalizace armády budou nepochybně volby do Poslanecké sněmovny v roce 2002. Už vzhledem k výše uvedenému přehledu a dlouhodobým voličským preferenčním trendům lze předpokládat, že zastánci další profesionalizace vojska získají ve sněmovně silné zastoupení, avšak bude záviset na vyjednávacích schopnostech politických stran, jaká varianta profesionalizace (zda úplná či jen rozšířená) a za jakých podmínek bude přijata a realizována.⁸⁰ Pravděpodobně se však profesionální armády nedočkáme dříve než okolo roku 2010. Za tento konkrétní termín se staví jak např. ODS, tak i ČSSD. Petr Nečas (ODS) přiznává, že radikální změny může ODS prosadit jen z pozice vládní strany. Pokud je tedy na přechod k profesionálnímu sboru nutná doba osmi let, přičemž ODS ji plánuje na rok 2010, počítá poslancův scénář s vítězstvím jeho strany ve volbách v roce 2002. „*Bez politického konsensu jsou však naše plány nereálné,*“ připouští Nečas. „*Dojde-li k rozhodnutí změnit charakter našich ozbrojených sil, bude se jednat o proces dlouhodobý, tedy skutečně v horizontu, který dosahuje či přesahuje 8–10 let. Budování plně profesionálních sil v ČR v kratším časovém horizontu je vyloučeno z hlediska našich materiálních i lidských zdrojů.*“⁸¹ Sociální demokraté se podle ministra obrany Vladimíra Vetchého přiklánějí k armádě se všeobecnou brannou povinností. „*Vedle přípravy záloh to chápeme i jako civilní kontrolu armády,*“

---

⁸⁰ Politické strany, které budou chtít prosadit částečnou nebo úplnou profesionalizaci armády, budou muset buď samy získat dostatečný počet mandátů nebo přesvědčit partnery z jiných politických stran k podpoře svého záměru. Profesionalizace armády bude muset být právně ošetřena změnou nebo přijetím řady zákonů, především změnou nebo nahrazením Zákona o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech č. 218/199 Sb. V praxi by to znamenalo, že politické strany, které budou chtít prosadit některou z variant profesionalizace, budou muset získat souhlas nadpoloviční většiny přítomných zastupitelů v obou komorách, což může být až 101 poslanců a 41 senátorů (v případě, že se hlasování zúčastní všichni poslanci i senátoři). V případě, že právní úprava si vyžádá dokonce změnu Ústavního zákona ze dne 22. dubna 1998 o bezpečnosti České republiky, by se navrhovatelům muselo podařit získat minimálně 120 poslanců a 49 (nebo méně, podle počtu přítomných) senátorů.

⁸¹ NEČAS, P.: Profesionální armáda: klady a zápory. Vojenské rozhledy, 1999, č. 2, (<http://www.army.cz/vti/vojroz/299.htm>)

říká. Dodává, že tato jeho vize platí do roku 2010. „*Pak se může leccos změnit - diskusi o profesionálním vojsku se nebráníme,*“ říká Vetchý (ČSSD).⁸² Také náčelník generálního štábu Jiří Šedivý by českou profesionální armádu rád viděl v roce 2010.⁸³

Závěrem lze proto konstatovat, že s největší pravděpodobností bude otázka profesionalizace ozbrojených sil definitivně vyřešena až v období po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2002, které zřejmě nastolí novou stranickopolitickou konfiguraci. Velmi přitom bude záležet také na tom, zda téma profesionalizace dostatečně zřetelně vystoupí z dosavadního stínu témat ekonomických, sociálních a integračních a stane se zajímavějším pro politické strany, jejich voliče a českou veřejnost obecně.

Použité prameny a literatura

Češi se profesionální armády dočkají, ale ne hned. Lidové noviny, 18.6.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

Má být v ČR zavedena profesionální armáda? Lidové noviny, 6.3.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

Lidé chtějí od NATO profiarmádu. Mladá fronta DNES, 6.11.2000 (<http://www.newton.cz>)

Premiér odmítl profesionální armádu. Mladá fronta DNES, 5.11.1997 (<http://www.newton.cz>)

Programové prohlášení vlády České republiky (Klaus 1996). Úřad vlády České republiky (<http://www.vlada.cz>)

Programové prohlášení vlády České republiky (Tošovský 1998). Úřad vlády České republiky (<http://www.vlada.cz>)

Programové prohlášení vlády České republiky (Zeman 1998). Úřad vlády České republiky (<http://www.vlada.cz>)

Svoboda a prosperita - Volební program ODS 1996. (<http://www.ods.cz>)

Volební program. Československá sociální demokracie 1992. 16 s.

Program pro všechny, kteří se narodili pro svobodu. Občanská demokratická aliance 1992. 24 s.

⁸² GAZDIK, J.: K profesionální armádě je třeba shody politiků. Mladá fronta DNES, 20.05.1999 (<http://www.newton.cz>)

⁸³ Češi se profesionální armády dočkají, ale ne hned. Lidové noviny, 18.6.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

Cesta k prosperitě - Programové prohlášení. Cheb, Občanská demokratická strana 1991. 18 s.

Hlavu vzhůru - Volební program ODS'98. 23 s.

Demokratická unie - program naděje. Demokratická unie 1996. 4 s.

Programové prohlášení DEU - Cesta obnovy: Nejen prosperita, ale i morálka a právo. Noviny DEU, 1, 1994, č. 3, s. 2—4.

Politický program DEU - II. verze. Noviny DEU, 2, 1995, č. 8, s. 6—7.

Předvolební konference - Projev Petra Nečase. Bulletin ODS, 1996, č. 7, s. 18.

Lidskost proti sobectví - Volební program České strany sociálně demokratické. Programová konference ČSSD 1996. 17 s.

Východiska volebního programu České strany sociálně demokratické „Společnost vzdělání, spoluúčasti a solidarity“. Praha, Programová komise ÚVV ČSSD. 40 s.

„Kupředu k socialismu - ne zpět!“ - volební program KSČM 1998. Příloha Haló Novin ze dne 30.4.1998. 16 s.

Volební program KSČM 1996 „Za občanskou a sociální spravedlnost. Socialismus - šance pro budoucnost.“ rkp. 12 s.

Proč komunisté odmítají vstup České republiky do NATO. Rezoluce účastníků semináře konaného dne 30. září 1995 ve Vratimově.

Program obnovy (Lepší cesta pro naši zem). In: *Pracovní návrhy dokumentů pro V. sjezd KSČM.* Zvláštní číslo Haló Novin, září 1999, s. 10—11.

Program obnovy. (<http://www.kscm.cz>)

Program KSČM. In: *Dokumenty – II. sjezd KSČM.* Kladno. ÚV KSČM 1992, s. 37—43.

Politická deklarace IV. sjezdu KSČM. In: *Dokumenty IV. sjezdu Komunistické strany Čech a Moravy.* Příloha Haló Novin ze dne 11.12.1995. s. 2—6.

Návrh dlouhodobého programu ČSSD „Otevřenost novým výzvám - věrnost tradici“. Podkladový materiál pro Programovou konferenci ČSSD Hradec Králové - září 2000 (<http://www.cssd.cz>), 47 s.

Střednědobý program „Alternativa pro naši zemi“. Program schválený XXVIII. sjezdem ČSSD dne 15.3.1997 (<http://www.cssd.cz>)

Volební program České strany sociálně demokratické (schváleno PÚVV 18.4.1998) (<http://www.cssd.cz>)

Deklarace „Společně pro změnu“. 29.9.2000 (<http://www.4koalice.cz>)

Politický program DEU. (<http://www.deu.cz>)

Průvodce politikou KDU-ČSL - Podrobný volební program 1998.
(<http://www.kdu.cz>), 20 s.

Volební program 1996. (<http://www.kdu.cz>)

Společně proti krizi (KSČM na přelomu tisíciletí). In: *Pracovní návrhy dokumentů pro V. sjezd KSČM.* Zvláštní číslo Haló Novin, září 1999, s. 8—9.

Volební program 1998. (<http://www.kdu.cz>)

Bezpečnostní politika KSČM. (<http://www.kscm.cz>)

Vojenská politika - nedílná součást bezpečnostní politiky KSČM.
(<http://www.kscm.cz>)

ODA požaduje profesionální armádu a zákon o konkursu. 15.5.2000
(<http://www.oda.cz>)

ODA navrhuje zrušit základní vojenskou službu. 16.5.2000 (<http://www.oda.cz>)

Cesta ke svobodné společnosti. Základní dokument ODA z prosince 1989.
(<http://www.oda.cz>), 5 s.

Volební program ODA „Dál na cestě ke svobodě - Smlouva pro budoucnost“.
(<http://www.oda.cz>), 22 s.

Politický program Unie svobody. Praha 9.2.1998 (<http://www.unie.cz>)

Volební program Unie svobody - Volby do PSP 1998. (<http://www.unie.cz>)

Profesionalizaci řešíme situaci v armádě - Programové materiály.
(<http://www.ods.cz>)

BRZEK, A.: *Armáda.* In: *Průvodce politikou KDU-ČSL.* Red. A. Janečková. 1992. 4 s.

DÜRR, J. a kol.: *Volby '98 - předvolební situace, programy, výsledky.* Ed. P. Šaradín. 1. vyd. Brno, Doplněk 2000. 143 s.

GAZDÍK, J.: *K profesionální armádě je třeba shody politiků.* Mladá fronta Dnes, 20.05.1999 (<http://www.newton.cz>)

GAZDÍK, J.: *Nejúplnější představy o armádě má ODS a lidovci.* Mladá fronta Dnes, 13.5.1996 (<http://www.newton.cz>)

GAZDÍK, J.: *Lidovcům nezbyly síly, aby dokončili transformaci armády.* Mladá Fronta Dnes, 20.3.1996, s. 4.

HOŘEJŠÍ, T.: *Branců postupně ubývá, armáda se profesionalizaci nevyhne.* Lidové noviny, 4.10.1999 (<http://www.lidovky.cz>)

JELÍNEK, V.: *Jak občané důvěřují některým institucím veřejného života.* [Výzkumná zpráva]. Praha, Institut pro výzkum veřejného mínění 2000. 5 s.

- KMENTA, J.: *O armádu se staraly převážně jen strany, které musely.* Mladá Fronta Dnes, 20.3.1996, s. 4.
- KMENTA, J.: *Resort obrany politické strany zanedbaly.* Mladá Fronta Dnes, 20.3.1996, s. 4.
- KUBITA, J., BÍLEK, O.: *Politici volají po profesionální armádě.* Lidové noviny, 10.2.1999 (<http://www.lidovky.cz>)
- KUBITA, J.: *Zásadní reforma naše ozbrojené síly teprve čeká.* Lidové noviny, 18.6.1999 (<http://www.lidovky.cz>)
- KUBITA, J.: *Mise KFOR vojnu nezkrátí.* Lidové noviny, 17.6.1999 (<http://www.lidovky.cz>)
- MAREŠ, M.: *Politické strany v České republice, vstup do NATO a bezpečnostní rizika.* In: *Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy.* 1. Ed. Z. Kříž. Praha, Ministerstvo obrany České republiky – AVIS 1998, s. 41—44.
- MIŠOVIČ, J.: *Názory na investice do armády a na její profesionalizaci.* [Výzkumná zpráva]. Praha, Institut pro výzkum veřejného mínění 2000. 2 s.
- MIŠOVIČ, J.: *Hodnocení české armády.* [Výzkumná zpráva]. Praha, Institut pro výzkum veřejného mínění 2000. 4 s.
- NEČAS, P.: *Moderní armáda pro 21. století - Základní koncepční teze pro II. ideovou konferenci.* 2000 (<http://www.ods.cz>)
- NEČAS, P.: *Česká armáda a její nová role.* Zemské noviny, 2.6.2000 (<http://www.ods.cz>)
- NEČAS, P.: *Základní služba! Co však s ostatními?* Mladá fronta DNES, 23.07.1999 (<http://www.newton.cz>)
- NEČAS, P.: *Profesionální armáda: klady a zápory.* Vojsenské rozhledy, 1999, č. 2, (<http://www.army.cz/vti/vojroz/299.htm>)
- NEČAS, P.: *Česká armáda pro 21. století. Koncepční materiál zpracovaný Petrem Nečasem ve spolupráci s celostátní komisí pro obranu.* 1998. 20 s.